

Isten "Tiszteletreméltó" Szolgája

Kelemen Didák Sámuel

A Felső-Tiszavidék apostola, P. Kelemen Didák az erdélyi Baksafalván született 1683-ban, egyszerű falusi családban. A keresztségben a Sámuel nevet kapta. Tizenhárom éves volt, amikor a minoriták gimnáziumot nyitottak szülőfaluja közelében, Kézdivásárhely külvárosában, Kántán. Szülei ide írták be Sámuel, aki első nagy példaképeit az iskola tanáraiban találta meg. Gimnáziumi tanulmányai végeztével fölvételét kérte a rendbe, ahol, mint szerzetes a Didák nevet kapta.

A magyarországi minoriták eperjesi főiskoláján új látóhatár nyílt meg a tanulni vágyó székely fiú előtt. A tanárok (köztük többen a lengyel, olasz vagy német provinciából) a bécsi, krakkói egyetemeken, illetve a római Szent Bonaventura kollégiumban nyerték képzésüket. Didák testvér a bölcséleti és hittudományi tanulmányok után megszerezte a Magister S. Theologiae oklevelet. Közben 1704-ben, 21 éves korában letette a szerzetesi fogadalmakat, s 1708-ban pappá szentelték.

Mint új pap, továbbra is Eperjesen maradt, és a növendékek felügyelője lett. Úgy indult, hogy tudományos munkában, tanári katedrán fogja kamatoztatni képességeit, előljárói azonban 1710-ben házfőnöknek küldték Nagybányára. Mindössze 27 éves ekkor; el sem érte a szabályok által meghatározott életkort, de előljárói nagyon bíztak benne.

A nagybányai rendház ez idő tájt siralmas helyzetben volt. A város 1708 óta hol a kuruc, hol a német csapatok megszállása alatt állt. Mindegyik a maga módján zsarolta, sanyargatta a megfélemlített lakosságot. A kolostor sem volt kivétel: tetőzete már az első ostrom idején

leégett, földjének termését az ellenség letarolta, s mivel a város kapuin kimerészkedni egyenlő volt a halállal, senki sem gondolt a földek megmunkálására. A kurucokat egy-két szerzetes német neve bősztette: Zurbrucken Domonkos házfőnököt előbb bebörtönözték, majd télvíz idején egy szál ruhában kiűzték az országból. Utódát Netterstein Apollinárist úgy megverték, hogy belehalt sebeibe. Ilyen előzmények után kezdte meg munkáját az új házfőnök.

Az előzményeket már ismerte, ezek híre eljutott Eperjesre is, de amit a helyszínen talált, az maga volt a teljes pusztulás. Benn a városban a háborúk kísérője, éhínség és pestisjárvány; a rend pénztára teljesen üres, a magtárban egyetlen búzaszem sincs. A templomban és a rendházban katonák tanyáznak, a rendtagok a városban szétszórtan jólelkű családoknál keresnek menedéket.

Az első kísértés (nem volna-e jobb visszafordulni?) legyőzése után P. Didák egy életre eljegyezte magát az apostoli munkával.

Azoknál kezdte új küldetését, akiktől mindenki menekült: a pestises betegeknel. Fölkereste őket, s a ragállyal mit sem törődve odaállt a haldoklók mellé, szelíd kézzel letörölte homlokukról a hideg verítéket, hűs itallal csillapította láztól kiszáradt ajkukat, vigasztalta a szenvedőket, előkészítette a nagy útra a távozókat, és kikísérte a temetőbe az elköltözötteket. Gondja volt az élőkre is, az éhségtől lázas szemű, rongyokban didergő szegényekre. Sorra járta a tehetősebbek házeit, mindenütt kért, könyörgött, koldult, és mindent szétszortott a rászorulóknak között. Azoknak akkor is jutott, amikor ő több napon át éhezett.

Közben nem tévesztette szem elől feladatát, amiért ideküldték: a rendház megújítását. Szétszórt társait látogatta, összetartotta. Katonákat kérlelt, hivatalos személyeknél házalt, a fővezért, a nagy hatalmú Károlyi Sándort is megkereste, míg végre 1711 októberében visszakarta a rendházat, és társaival együtt újra megkezdte a szerzetesi életet.

A rettenetes lelki ínség azonban, amely a háborút követő lelki eldurulásban mindinkább érezhetővé vált, nem hagyta nyugodni. Alighogy letelt hároméves házfőnöki megbízatása, engedélyt kért a szatmári falvakban szétszórtan élő katolikusok fölkeresésére. A protestáns lakosság ellenségesen fogadta, és kövekkel, kerítés- karókkal kergette ki a faluból. Didák testvér leült az útszéli patak partján, kimosta és friss fűvel bekötözte vérző sebeit, aztán visszatért oda, ahonnan elűzték. Azokat kereste, akiket még Nagybányáról ismert: a szegények és betegek ajtaján zörgetett. Amikor híre ment, hogy utolsó darab kenyerét is a legnagyobb szeretettel adta oda az éhezőknek, hogy gondosan ápolta a ragályos betegeket, akiket házuk népe is messze elkerült: előbb csak halkán, aztán hangosan is „szent ember”-ként kezdték emlegetni. Jóságát megfogta azokat is, akiket prédikációival nem tudott megfogni.

Az Alsó-Szamos vidéke után a Nyírség felé vette útját. A vidék központjában, Nyírbátorban, valaha temploma és kolostora volt a rendnek, de a háborúk és vallási villongások folyamán kirabolták, fölégették ezeket. Károlyi gróftól, az új gazdától elkérte a romos templomot, és itt alakította ki tevékenységének központját. Közben az 1717-es tartományi nagygyűlésen őt, az alig 34 éves fiatal rendtagot választották meg tartományfőnöknek.

A nyíri protestánsok háromszor gyűjtötták rá az újra meg újra fölépített egyszerű faházat, Didák testvér azonban negyedszer is fölépítette, de most már iskolát és nevelőintézetet is emelt mellé. Saját fiaikra csak nem gyűjtik rá a házat -- gondolta, és számítása bevált. A gyűjtogatás abbamaradt, s a szülők, akiknek nem tellett arra, hogy a debreceni vagy a pataki

kollégiumokban neveltessék fiaikat, beadták őket a minoriták iskolájába. A gyermekek a legjobb közvetítőknek bizonyultak: a viszályok és ellenkezések csillapodni kezdtek.

Az új alapítás gondozása közben sem szűnt meg a közeli és távoli vidékek lelki javán munkálkodni. Bejárta egész Szabolcs megyét, Szatmár, Szilágy és Bihar határos részeit, templomokat emelt Fehérgyarmaton, Csengerben, Érkeserűn és Tarcsán, elérte, hogy Nagykároly és Nyírbakta régi katolikus templomai visszakerüljenek a hívek tulajdonába, helyrehozatta az omladozó besztercei templomot, s végül megtelepítette a minoritákat Kolozsvárott, Erdély fővárosában és Szegeden a Felsővárosban.

1725-ben Koháry István országbíró meghívására Pozsonyba indult. Útja a Sajó völgyében vezetett. Megrendülve észlelte e vidéken a hit romlását: messze tájon se templom, se pap. A központban, Miskolcon alig húsz család ragaszkodott ősei hitéhez, de ezek is számkivetettjei voltak a városnak, mert katolikus ember nemcsak a tanácsba nem kerülhetett be, hanem még iparos sem lehetett, mivel nem volt olyan céh, amely tagjai közé fogadta volna őket. Didák atya útját megszakítva, ott nyomban beadványt intézett Borsod vármegye rendjeihez, hogy a minorita rend kolostort nyithasson Miskolcon. Kérte, adják át neki e célra a Tetemvár aljában lévő, romokban álló ősi Mária-templomot a hozzá tartozó területtel együtt, melyen akkor épp vásári bódék álltak. Hároméves huzavona után -- nem kis mértékben Didák atya prédikációjának hatására, melyet 1728 őszén Pozsonyban, a ferencesek templomában tartott az országgyűlés tagjainak -- a rend 1729 tavaszán megkapta a királyi rendeletet, mely teljesítette kérésüket.

Az építkezés megindultával Didák atya megbetegedett, de továbbra is irányítója maradt a munkálatoknak. Amikor aztán hosszú hónapok után elhagyhatta a betegágyat, nyomban visszatért missziós útjaira: most a Tisza menti községeket járta végig. Prédikált, magyarázta a katekizmust, gyóntatott, misézett és áldoztatott olyan helységekből, ahol az első török foglalások óta, immár 200 éven át nem láttak katolikus papot. Mindenütt a legszegényebbeket és a betegeket kereste föl először.

Amikor több éves misszió után visszatért Miskolcra, 1739-ben ismét pestisjárvány tört ki az országban. Az egeri püspök meghívta Kelemen Didákot, hogy tartson a népnek könyörgő ájtatosságot a vész elmúltáig. A miskolciak azonban, akik számára már „szent ember” volt, nem akarták elengedni. Didák atya, aki már két járványt élt át, s látta a nyomokban járó rettenetes anyagi és erkölcsi romlást, egy egész éjszakán át arcra borulva imádkozott az oltár előtt, hogy megtudja Isten akaratát. Reggel azt mondta a népnek: „Testvérek, Püspök Atyánk szava szólít, mennem kell. De Egerben sem lesz maradandó szállásom. Ott sem, itt sem lesz rám szükség e két évben. Sem Miskolcra, sem Egerbe nem fog betörni a vész...” Aztán elindult Egerbe, ahol a püspök áldását kérte, hogy nekivághasson annak az útnak, amely az Alföld járvány sújtotta falvaiba vezetett. Két éven keresztül lelki és testi orvos volt egyaránt, egyik kezével az Úr Testét nyújtotta a betegeknek, a másikkal a koldusok koldusaként gyűjtögetett számukra. Ez volt az utolsó missziós útja. Testi erejét megtörte a három évtizedes állandó munka, a rengeteg virrasztás, nélkülözés, gyaloglás, s a testi kényelem állandó hiánya.

Az 1744-es esztendő első hónapjait már betegágyban töltötte. Szellemi frissességét mindvégig megőrizte, környezetének az utolsó pillanatig tanácsadója, vigasztalója, lelki irányítója maradt. Április 21-én még utoljára fölkel, hogy elnököljön a miskolci rendházba összehívott tartományi nagygyűlésen a rend generális főnökének megbízására. A háromnapos gyűlést nagy körültekintéssel, okos tapintattal vezette és zárta be, de ez volt életerejének utolsó fellobbanása. Négy nap múlva, április 28-án hagyta el a földi létet, hogy átvegye az Úr kezéből hűséges

fáradásainak bő jutalmát. Élete szakadatlan munka volt Isten dicsőségére és a lelkek üdvösségére. Egy egész ország népe hallgatott rá és követte. Azon kívül, amit élőszóval három és fél évtizeden át annyi hallgatójának lelkébe írt, 13 kötetnyi beszéde, elmélkedése, imádsága maradt ránk mint egész hitének, tiszta lelkületének Isten előtti föltétlen hódolatának és felebaráti szeretetének tükré. Nyelvezetén érezni lehet székely származását. Tudatosan kerülte a korában oly divatos latin kifejezéseket, sőt a közhasználatú idegen szavakat is megpróbálta megfelelő magyarral helyettesíteni. Vitázó írásaiban nyoma sincs az előző korok sajátos támadó hangjának, bántó gúnyolódásának. Egyetlen céljuk: rámutatni, hogy megismerjék, megismervén pedig megszeressék és kövessék az igazságot. Az ellentábor híveit nem tekintette ellenségeinek: „ellenkező atyafiak”-nak nevezte, és a szelíd szeretet szavával hívogatta őket.

Életrajzát lelki gyermeke és nagy pártfogója, Károlyi Klára írta meg. Ahol élt és dolgozott, az öregek ma is áhítattal emlegetik a „szent ember”-t. Ez indította a miskolci minoritákat és a templomukhoz tartozó harmadrendieket arra, hogy a század elején följújíttassák a boldoggáavatási eljárást, amit a 19. század eszmeirányzatai elfojtottak. 1939 nyarán Adalberto Topolinski, a rendi szenttéavatási ügyek általános római kérelmezője el is ment Miskolcra, hogy a helyszíni szemlét megejtse és az iratokat összegyűjtse. Feladatával végezvén továbbutazott Lengyelországba, ahová a krakkói bíboros érsek hívta meg Nagy Lajos királyunk leánya, Hedvig királynő hasonló ügyének kivizsgálására. Amikor azonban a németek ősszel megkezdték Lengyelország elfoglalását, Topolinski egy német gyűjtőtáborba került, és ott a magával vitt iratokkal együtt nyoma veszett. Didák atya boldoggá avatása ennek ellenére folyamatban van.